

Nedvěd, novinář; Dana Němcová, psycholožka; Jiří Němec, psycholog; Dr Vladimír Nepraš, novinář; Jana Neumannová CSc, historička; Václav Novák, bývalý státní zaměstnanec; Dr Jaroslav Opat CSc, historik; Dr Milan Otáhal CSc, historik; Dr Ludvík Pacovský, novinář; Jiří Pallas, technik; Martin Palouš, programátor; doc. Dr Radim Palouš, pedagog; prof. Dr Jan Patočka DrSc Dr h.c., filozof; Jan Patočka ml., dělník; Dr František Pavlíček, spisovatel; Karel Pecka, spisovatel; Jan Petránek, novinář; Tomáš Pěkný, novinář; Dr Karel Pichlík, historik; Dr Petr Pithart, právník; Ing Zdeněk Pokorný, technik; Vladimír Příkazský, novinář; Drahúše Proboštová, novinářka; Jana Převratská, pedagožka; Dr Zdeněk Přikryl, politolog; Miloš Rejchrt, duchovní; Aleš Richter, dělník; Dr Milan Richter, právník; Zuzana Richterová; Jiří Ruml, novinář; Dr Pavel Rychec, právník; Vladimír Říha, pedagog; generálporučík Vilém Sacher; Vojtěch Sedláček, programátor; Helena Seydlová, knihovnice; národní umělec Jaroslav Seifert, básník; Dr Gertruda Sekaninová Čákrťová, právnička a diplomatka; Jan Schneider, dělník; Karol Sidon, spisovatel; Josefa Slánská; Ing Rudolf Slánský, technik; Václav Slavík, politik; Eliška Skřenková; Jan Sokol, technik; doc. Dr Jan Souček, sociolog; Ing Josef Stehlík, bývalý politický pracovník; Dana Stehlíková; Vladimír Stern, bývalý státní zaměstnanec; Jana Sternová; Dr Eva Stuchlíková, psycholožka; Dr Čestmír Suchý, novinář; Jaroslav Suk, dělník; Věra Suková, novinářka; Jan Šabata, topič; doc. Dr Jaroslav Šabata CSc, psycholog a bývalý politický pracovník; Václav Šabata, výtvarník; Anna Šabatová ml., úřednice; Jan Šafránek, výtvarník; doc. Dr František Šamalík DrSc, právník a politolog; Ing Václav Šebek, architekt; Ing Jana Šebková; prof. Ing Věněk Šilhán CSc, ekonom; Dr Libuše Šilhánová CSc, socioložka; Ivana Šimková, psycholožka; doc. Ing Bohumil Šimon SCs, ekonom a politik; Jan Šimsa, duchovní; doc. Dr Jan Šindelář CSc, filozof; Vladimír Škutina, novinář; Pavel Šremer, mikrobiolog; Miluše Števíčková, dělnice; Marie Štolovská; Věra Štovičková, novinářka; Dr Miroslav Šumavský, historik; Petruška Šustrová, úřednice; Marie Švermová; prof. Dr Vladimír Tardy, psycholog a filozof; zasloužilý umělec Dominik Tatarka, spisovatel; Dr Jan Tesař CSc, historik; Dr Julius Tomin, filozof; Josef Topol, spisovatel; Jan Trefulka, spisovatel; Dr Ing Jakub Trojan, duchovní; Václav Trojan, programátor; Ing Miroslav Tyl, technik; Dr Milan Uhde, spisovatel; Petr Uhl, technik; Zdeněk Urbánek, spisovatel a překladatel; doc. Dr Růžena Vacková, historička umění; Ludvík Vaculík, spisovatel; Jiří Vančura, historik; František Vaněček, novinář; Dagmar Vaněčková, novinářka; Dr. Zdeněk Vašíček, historik; Dr Jaroslav Vitáček, bývalý politický pracovník; Jan Vladislav, spisovatel; Tomáš Vlasák, dělník; František Vodsoň, politik; Josef Vohryzek, překladatel; Zdeněk Vokatý, dělník; Přemysl Vondra, novinář; Ing Alois Vyroubal, technik; Dr Václav Vrabec, novinář a historik; Jaromír Wišo, výtvarník; Jiří Záruba, architekt *); Dr Jiřina Zelenková, lékařka; Petr Zeman, biolog; Rudolf Zeman, novinář; Zdeněk Zikmundovský, bývalý státní zaměstnanec; doc. Ing. Rudolf Zukal CSc, ekonom; doc. Dr Josef Zvěřina, duchovní.

(*) Později svůj podpis odvolal

Zatímco Listy mají uzávěrku, všechny přední deníky a časopisy světa, rozhlasové a televizní stanice přinášejí četné zprávy a ohlasy k "Chartě 77", včetně představitelů socialistických a komunistických stran, předních osobností uměleckého a vědeckého světa, státníků i mnoha prostých lidí. Ohlas tohoto vystoupení je skutečně ohromný, největší od roku 1968. Kromě tisku zemí Východní Evropy se ve světě nenajde snad nikdo, kdo by se odvážil napadat "Chartu" tak, jak Rudě právo a naše sdělovací prostředky. Projevy solidarity s hnutím a protestu proti represím, zvláště proti zatčení Václava Havla, Oty Ornesta, Františka Pavlíčka a Jiřího Lederera se hromadí každou hodinou. Vrátime se k tomuto ohlasu "Charty 77" ve světě v příštím čísle Listů.

Osud, to jsme my

Bohemicus

Po každém zklamání si lidé slibují, že se už nedají nachytat. Ubezpečují se posměšně i pateticky, že již nenaletí na levnou melodii. Je to však očividně iluzivní předsevzetí. Protože člověk tihne k happyendu a vždy znovu rád uvěří, že k němu vede snazší a bližší cesta.

Řeklo by se, že nikdo nemohl být důkladněji vyléčen z iluzí než česká a snad i slovenská společnost po srpnu 1968 a po dubnu 1969. A vskutku se zdá, že je tomu tak, pokud ovšem zaměňujeme realismus mírou obezřelé

otrlosti. Jenže otrlost otupuje nejen cit, ale i zrak. A je proto zdrojem kardinálního sebeklamu: že totiž "oni" (řečeno s Palmem: kreatury diktatury) dají pokoj, když si jich nebudou všimnout. Když uznám jejich normy za normál. Když se budu tvářit ochotně.

Doktor Husák v jednom ze svých ojedinělých výletů do filozofie citoval známý výrok, že svoboda je *poznaná* nutnost. Bylo to někdy v listopadu 1968 a spor byl o to, jak přijmout novou "realitu". Četl se ten výrok

tenkrát — a jak události potvrdily, zcela správně — takto: svoboda je *ucnaná* okupace.

ČEKÁNÍ NA KADÁRA

Tato neradostná filozofie by ovšem byla zcela nestravitelná, kdyby neměla pestrou oblohu. Nemáme tu na mysli jen vyštafirované výkladní skříně. Máme tím na mysli útěšnou naději lidí, kteří později vyklíželi pozice i názory s výmluvou, že Husákov režim představuje přece jen jakési východisko, že se z principála vyklube — po přejiti kratšího, drsnějšího období — československý Kadár, jenž bude šetřit domácí kultury, hospodářství a vůbec národních zájmů. Tato iluze, z níž každý normalizační rok uškubl po hadříku, v některých lidech houževnatě přežívá. Od sjezdu ke sjezdu, od pléna k plénu špicují tito trpělivci uši, aby snad nepřeslechli v záplavě žvástů kýžený "kadarizační" obrat, který prý přece musí přijít, nemůže nenastat, protože takhle se to natrvalo dělat nedá.

Natrvalo jistě ne, neboť žijeme ve století, kdy i tisícileté říše trvají jen deset let. Avšak mizernou vládu můžete mít tak dlouho, pokud se jí nevzepře chod věcí a lidí. Čekání na jakéhosi čs. Kadára snoubilo se s neměně iluzivním očekáváním, že se z neostalinského Leonida najednou vyklube strýček Nikita, který od nás zažene zlé Bilaky a povýší hodné Čolotky posílené nějakým tím polepšeným Černíkem, a pak bude zas jak kdysi bývalo — aspoň jak bývalo před rokem 68.

Tuto iluzi nechovali jen někteří bývalí funkcionáři a ministerští úředníci, které, možná dost nespravedlivě, postihla normalizační perzekuce, protože se v roce 1968 dali strhnout k neprozřetelným postojům a výrokům, omámeni pocitem svobody a solidarity s pospolitostí. Iluzi o přicházejícím Kadárovi živi v sobě i někteří umělci a intelektuálové, aby sami před sebou zdůvodnili, proč — v každém případě zbytečně — podepsali kapitulaci podmínky, připravené (už ta forma!) druhořadým úředníkem vnitra. Iluzi o tom, jak se všechno samo od sebe uhladí a zakulatí, že přijde milostivé léto a s ním smíření všech se všemi, tu v sobě opatruje v podstatě každý, kdo si nechce přiznat, že se naše společnost ze svého dnešního ponížení nedostane jinak než obnovením občanského sebevědomí — a ač to zní patecticky — i odvahy. *Chceme-li, aby nás vládnoucí respektovali, musí z nás mít respekt.*

Očekával-li například někdo gesto dobré vůle po 15. sjezdu místodržitelů, pak jej musely nedávné procesy s mladými textaři a muzikanty vyvést z omylu. V doslovu k prvnímu dílu Švejka napsal i o našich Tartuffech Jaroslav Hašek: "Nad tím, co je přirozené, pozastavují se jen největší sviňáci a rafinovaní sprostáci, kteří ve své nejmizernější lžimoralce nedívají se na obsah a s rozčilením se vrhají na jednotlivá slova". Avšak nerozvádějme zde, co je na procesu se skupinou Plastic People očividné. Všimněme si spíš toho, co tak nebije do očí. Po

prvních rozsudech nad obžalovanými z Přestě u Plzně se mnoho lidí právem obávalo, že hlavní představitele muzikálního undergroundu v Praze čekají vskutku drakonické tresty, mnohaletý žalář. A jestli k tomu nedošlo, pak za to vděčí ne mírnosti vlády, ale nebyvalé šíři protestu naší neoficiální kultury, a samozřejmě i nátlaku svobodomyšlné evropské veřejnosti, italské komunisty z toho nevyjímaje.

Smutněkomickou obětí důvěry v přechod k adarizaci jsou i někteří souputníci místodržitelského režimu, kteří špatně ocenili svou možnou roli v něm. Patří k nim i bývalý šéfredaktor Tvorby Jiří Hájek, který si dovolil pochválit — byť s desaterými výhradami a vytáčkami — dosud zapovězeného slovenského dramatika Petera Karvaše. Časopis s tímto nepřipustným místem doháněli policisté až v novinových stáncích, aby se náhodou tato škodlivina nedostala do rukou nedosti zocelených čtenářů. Když i toto vskutku nevině porušení "tabu" mělo za následek mobilizaci policejní moci, jakoupak naději můžeme chovat v liberalizaci našeho veřejného života?

PROTINÁRODNÍ REŽIM

A jakoupak naději v odblokování vývoje kulturního, a vůbec vývoje duchovního, přírodní a technické vědy v to počítaje? Protože to, co se děje, to není už jen odveta za rok 68, lecke uštědřená inteligenci, to už je trvalá a zarputilá snaha zamezit, aby nám vyrůstaly osobnosti kulturně a vědecky pozoruhodné, znemožnit, aby národ o sobě uvažoval, aby o sobě nahlas přemýšlel, aby si byl vědom své osobitosti a mohl ji talentovaně uplatnit. Milan Kundera sotva tušil, že svou úvahou o nesamozřejmosti národa dává budoucím gubernátorům do rukou recept, jak zbavit společenství vědomí totožnosti, aniž nutně musí dojít ke "klasickým" odnárodňovacím aktům.

Ano, jakoupak šanci bychom měli, kdybychom spoléhali jen na "ně", na jejich blahosklonnost a dobrou vůli? Kdo si dá na svých zádech dříví štípat, at si je potom ošetřuje a nežaluje na osud.

Neboť právě osudovostí, fatalismem, "že se s tím nedá nic dělat", geopolitickou či jinou určeností se ohánějí jak stoupenci diktatur — tak i ti, kteří se ze strachu či z únavy vzdávají. Člověk ani společenství nejsou však zajímaví tím, čím jsou determinováni, nýbrž právě tím, jak se svým určením naloží, jak podmínky, které je limitují, dokáží svým záměrům přizpůsobit, jak je umějí i překonat. Češi a Slováci se možná v letech 68-69 pokoušeli překročit vlastní stín, ale tato transcendence, která pro ně nedobře dopadla, jim rozhodně neslouží k necti. První vzlet člověka skončil podle mytologie pádem. Vzdali se proto lidé létání?

ZAČÁTEK NOVÉ KRIZE

Někteří pozorovatelé, jinak nesdílející iluze o liberální evoluci místodržení v našich ze-

mích, říkají, že je třeba vyčkat, až nás znovu "osloví dějiny". Je to hezky řečeno, ale je to po osmi unrtvujících posrpnových letech skromný program. Snad jde také o to, aby dějiny měly *koho* oslovit. A i když se přidržíme jejich perzoniřkujícího terminu, což nás dějiny právě "neoslovují"? Cožpak to, co se stalo a děje v Polsku, je jen bezvýznamná epizoda? Vždyť si tam už potřeřtí dělníci a intelektuálové — nepochybně s podporou zahraniční demokratické a socialistické veřejnosti — vymohli důležité ústupky vládnoucích kruhů — naposledy podstatné snížení odstrašujících trestu vynesených nad účastníky protidrahotních demonstrací. Nejde však jen o povzbuzující příklad — před osmi léty jsme byli povzbuzujícím příkladem my jim — jde o to, že tyto události předznamenávají nové období, které patrně nebude příliš pohodlné pro nás, pro občany, ale pro vládnoucí garnituru východoevropských zemí to bude období nebyvalých zkoušek. Po sedmi tučných letech, kdy i my jsme se přizívlili na celkové evropské prosperitě, množí se příznaky, že nadchází sedm let hubených. Na první pohled se zdá, že tyto potíže jsou způsobeny neúrodou, nedostatkem obilí, brambor atd. To je však jenom povrch věci. Skřípot v hospodářském soukollí má hlubší příčiny. Nařtová krize, k níž dali v roce 73. podnět Arabové (která by posléze nastala i bez jejich přičinění), signalizuje vážnou disparitu mezi surovinovými (a zejména energetickými) zdroji a stále rostoucí, trestuhodně a marnotratně rostoucí spotřebou.

Není to totiž konvenční krize z nadvýroby, jak ji popsal Marx. Je to první vážné varování, které dává planeta naší civilizaci, a je nejvyšší čas, aby bylo vyslyšeno. Protože nejde jen o hledání nových zdrojů, jde také o to, jak je účelněji, chytřeji využívat, jak zastavít nesmyslné plýtvání, od zbrojení až po samoučelný kolotoč výroby pro výrobu, spotřeby pro spotřebu. To je výzva, kterou "dějiny oslovují" rozvinuté země na obou stranách blokových hranic, je to i nový impuls socialistické myšlenky na východ i na západ od jaltské demarkační čary. A je adresována i nám, Čechoslovákům, kteří žijeme v zemi na zdroje a suroviny chudé.

PRÁVO PTÁT SE

Při tempu, kterým rostou nároky na energii, by se měly naše energetické kapacity každých deset let zdvojnásobit. Po limitování dodávek sovětské ropy a zemního plynu a po zdražení těchto surovin padl program převést naše elektrárny na tak zv. ušlechtilá paliva. Turbiny bude i nadále roztáčet uhlí. Mluví se sice o jaderných elektrárnách, ale to je zatím jen program a naše energetická bilance je rok od roku napjatější — nehledě už k tomu, že pokračující znečišřování ovzduší z nás činí národ bronchitiků. A tu nám připadá ne právo, ale přímo povinnost se ptát: co hodláte učinit? Řekněte nám, jak strukturujete do budoucna naše hospodářství, abychom co nejvíce využili domácí dovednosti

a co nejméně plundrovali zdroje, krajinu a zdraví lidí? Plánujete vůbec toto hospodářství, nebo se jen přizpůsobujete cizím požadavkům? A jak hájíte naše zájmy? Když kupujete tak draho nařtu, zač prodáváte uran? Prodáváte jej vůbec? Proč se rozchází výroba se spotřebou a zboží leží na skladech? Proč jste zavrřli nutné reformy, které lépe, přirozeněji spojují zájem výrobce a spotřebitele?

Tyto otázky si nebudou lidé klást jen mez. sebou, rozladění tím či oním výpadkem Začnou je klást i na dosud tak mlčenlivých schůzích, možná nejdřív opatrně, ale s přibývajícimi problémy stále směleji. A teprve tehdy, až se lidé takto osměli, vyvstane reálná šance ne na nějakou milostivou "kadárizaci", ale na rozevřeni čelístí diktatury. Reformy, které se pokusili naši místodržitelé vyhodit (i s lidmi) na smetiště, se jim vrátí v podobě imperativních požadavků širokými tovarními vraty. A zároveň se ukáže — jako se to ukazuje v Polsku — že řešit tyto problémy nelze bez jisté tolerance veřejného mínění, bez jistého respektování národních zájmů. Ale to už je jiná kapitola.

A není právě tohle všechno nová iluze?

MÁME SPOJENCE

Byla by to iluze, marná iluze, kdybychom se o tyto změny zase pokoušeli jen sami, bez přátel a vlivných spojenců. Ale už sam fakt, že nové kolo "událostí" začíná v Polsku, t.j. zemi, jejíž vojsko nás v roce 68 pomohlo "pacifikovat", je potěšující. Obdobné trendy jsou pak i v Maďarsku, NDR, ale i v Pobaltí, na Ukrajině, v Rusku. Zde se však nechceme zabývat možnostmi demokratické a socialistické opozice v Sovětech, eventuálními generačními přesuny ve vládnoucí hierarchii atp. Máme totiž spojence, a vlivné, také na druhé straně blokové demarkační čary. Kdo se nás nejhlasitěji — a také nejúčinněji — zastával v posledních normalizačních letech? Byli to socialisté jako Mitterand a Palme, byli to komunisté jako Berlinguer, Marchais a Carillo. Jim nejednou vděčíme za to, že údery, které byly proti nám přichystány, nedopadly s tou brutalitou, jak byly programovány. Jim, a silám, které reprezentují, vděčíme, že československá otázka neupadla v zapomenutí, že je stále naléhavěji připomínána jako otázka evropská a světová. A je pozoruhodné, i když zcela přirozené, že například ve Spojených státech má pro nás skutečně pochopení spíše liberální levice než konzervativní pravice; že nejvášnivěji se nás tam zastal například Artur Miller, muž, který rozhodně nepatří k stoupcům sociálního statu quo. Tato podpora nemá nějaký sentimentální, ale zcela věcný základ. 21. srpna 1968 byl socialismus znovu katastrofálně diskreditován. V československé normalizační podobě se pak stal strašákem pro kulturní národy. Skuteční socialisté a demokraté jej cítí jako svůj Mnichov, jako akt, jímž byl socialismus vržen zpět a který musí být odčiněn, má-li být postup socialismu v

Evropě obnoven, a to na obou stranách blokové hranice. Tento fakt připomenula italská Unità k výročí 21. srpna naprosto nedvojznačně.

NOVÁ LEVICE

Jako by se na československém problému — samozřejmě nejen na něm, ale rozhodně i na něm — tříbila a formovala opravdová nová levice. Ne levice nějakého petardového radikalismu. Levice, která domýšlí zkušenosti posledního pulstoletí. Levice, která přichází s programem, který nechce dosavadní občanské vymoženosti parlamentní demokracie zrušit, ale — řečeno s evangeliem — naplnit a rozvinout. Tento program je blízký programu pražského jara, ale protože může být formulován bez taktických ohledů na stalinistické sousedy, je již určitější a neváhá v takových otázkách, jako je např. problém opozice v socialismu, plurality politických stran atp. Ironickou shodou jsou komunisté,

kteří se k tomuto programu propracovávají, obviňováni vlastními konzervativci ze sociáldemokratismu, kdežto sociální demokraté, kteří se sbližují s demokratickým trendem v evropském komunismu, jsou zas svými tradicionalisty kacířováni z koketérie s totalitarismem. Citíme se součástí této nové evropské síly, hlásíme se k ní a počítáme s její solidaritou. Každý úder namířený proti ní, zhoršuje naši i tak překerní situaci. A každá rána zasazená nám, je též úderem proti nim. Je potěšitelné, že si to na obou stranách demarkační čáry stále jasněji uvědomujeme.

Melancholický vtip praví, že optimismus je nedostatek informací. Žijeme však v době, kdy se pohodlný pesimismus nosí. Ostatně, protivné jsou všechny pózy. Pokud však člověk nerezignuje na svůj život, chce jej utvářet. Osud pak již není něco mimo něj — tkví i v jeho rozhodnutí.

Praha, leden 1977

© Palach Press

SÍLA SOLIDARITY

K PROPUŠTĚNÍ MILANA HÜBLA, ŠABATY, MÜLLERA A RUSKA

Po dobu 5 let mohli čtenáři "Listů" číst na těchto stránkách zprávy o protestech doma a ve světě proti věznění Milana Hübla, Jaroslava Šabaty, Jiřího Müllera a Antonína Ruska a neustávající požadavky na jejich propuštění a na amnestii pro všechny politické vězně v Československu. Proto přijali jistě s pocitem hlubokého uspokojení a radosti zprávu, že jmenovaní byli propuštěni před Vánoci z vazby po pěti (!) letech těžkého vězení a to na podmínku na 3 roky. Jistě to není žádný důvod k blahorečení okupačního režimu, který je mohl propustit již po odpykání poloviny trestu a který jim přesto odmítal udělit amnestii, jak je to všude ve světě zvykem. Připomeneme, že tito stateční lidé byli odsouzeni v sérii politických procesů v červenci a srpnu 1972 k vysokým trestům vězení (Hübl a Šabata na 6 a půl roku, Müller na 5 a půl roku a Rusek na 5 let) za to, že využili ústavou čs. republiky a volebním zákonem jim daného práva, aby informovali své spoluobčany o možnosti zdržet se hlasování při volbách. (Jan Tesář, odsouzený tehdy na 5 let byl propuštěn již v říjnu 1976). Tvrdost trestu vyvolala již tehdy vlnu rozhořčení světové veřejnosti.

Rádi bychom uvítali tento fakt jako gesto dobré vůle nynějšího režimu, kdyby bylo začátkem dialogu s občany, kteří byli po r. 1969 zbaveni svých občanských práv a kdyby znamenalo konec policejní persekuce a všech forem politické diskriminace. Bohu-

žel, represe, kterou režim rozpoutal po uveřejnění "Charty 77" znemožňuje takovou interpretaci. Musíme proto konstatovat, že propuštění těchto politických vězňů je především ústupem před tlakem veřejného mínění doma i ve světě, jež zvláště v posledních měsících roku 1976 stále roste.

Stačí vzpomenout statečné vystoupení rodin vězňů, jež se obrátily dopisem na Husáka a na francouzské komunisty a socialisty se žádostí o propuštění vězňů a s vylíčením krutých podmínek vazby (viz Listy č. 3 / 76) 21. října 1976 se konal v pařížské Mutualité velký meeting, kde se poprvé zástupce KSF vyslovil oficiálně pro propuštění Jiřího Müllera a všech politických vězňů v Československu a SSSR. Rudé právo se sice na KSF zle obořilo, ale Husákově vedení nemohlo nevzít tuto kampaň na vědomí, zvláště když Moskva varovala před dramatisováním rozporů se západními KS. Italští socialisté uspořádali tiskovou konferenci v týdně, kdy Milan Hübl zahájil hladovku a komunistický deník "Unità" napsal 12. listopadu 1976 v redakčním článku:

"Milan Hübl je komunista. Je jím mnoho let, pokud se nemýlíme tak třicet, a za tu dobu zastával mnoho odpovědných funkcí v KSČ. Mnozí z nás jsme ho poznali osobně a známe proto jeho morální kvality i politickou angažovanost. Na podzim roku 1969 byl ještě členem ÚV KSČ. Za svou aktivní účast na obranu "nového kursu", zahájeného v roce 1968 pod vedením Dubčeka byl postížen, protože zůstal věren této linii: jeho zatčení a odsouzení bylo zdůvodněno jeho politickou